

Asia: VN/23860/2023

Luonnos hallituksen esitykseksi hyvinvointialueiden rahoituksesta annetun lain muuttamisesta (jälkikäteistarkistus, asiakasmaksumuutokset)

Lausunnonantajan lausunto

1. Jälkikäteistarkistusta koskevat ehdotukset / Förslag till justering i efterhand

Esityksen ehdotus on, että rahoituksen koko maan tasolla tehtävään jälkikäteistarkistukseen lisättäisiin hyvinvointialueille omavastuu, joka kasvaa portaittain vuodesta 2026 alkaen.

Jälkikäteistarkistus tehdään nykyainsäädännön mukaisesti kahden vuoden viiveellä jälkikäteen, ts. vuoden 2023 alijäämätilanne huomioidaan vasta vuoden 2025 rahoituksessa valtakunnallisen laskentamallin mukaisesti. Mikäli jälkikäteistarkistukseen sisällytettäisiin hyvinvointialueen omavastuu, aiempien vuosien aiheuttaman rahoitusvajeen kattaminen on entistäkin vaikeampaa, eikä myönnetyn rahoituksen taso vastaa rahoituksen tarpeen tasoa. Valtiovarainministeriön muistiossa 8.5.2024 / ”Hyvinvointialueiden näkymät 2024-2028” todetaan alijäämien kattamiseen ja rahoituksen riittävyyteen liittyvän riskin olemassaolo ja rahoitustarpeen arvioimiseksi käytettävissä olevan tiedon olevan vielä epävarmaa. Muistiossa todetaan myös hyvinvointialueindeksin matala taso kustannuskehitykseen verrattuna.

Hallitusohjelman mukaisesti ehdotetaan, että yksittäisen hyvinvointialueen

saamaa lisärahoitusta ei otettaisi jatkossa huomioon koko maan rahoituksen

tasoa korottavana eränä. Esitys ei tue hyvinvointialueiden rahoituslain 11§ ja 26§. Lisärahoitus myönnetään, kun arviointiin perustuen rahoitus on todettu riittämättömäksi palvelutarvetta vastaavien sosiaali-, terveys- ja pelastustoimen palveluiden järjestämiseksi. Valtakunnallisessa mallissa rahoituksen kohdistuminen riittävän tarkasti hyvinvointialueiden kesken tulisi kuitenkin varmistaa; hyvinvointialueiden asukkaiden palvelutarpeet, sosioekonominen tilanne sekä esim. valmius- ja varautumisen tarpeet ovat erilaiset. Hyvinvointialueen joutuminen arviointimenettelyyn tulisi olla harvoin ja poikkeavassa tilanteessa tapahtuva, ohjausta vaativa toimenpide. Rahoitusmalli ja sen edelleen heikentäminen ohjaa hyvinvointialueet samaan epähallinnolliseen asemaan kuin valtion laitokset.

Merkittävien, rahoitusta heikentävien muutoksesta tulee pidättäytyä, kun tietoa rahoituksen riittävyydestä ja lähivuosien näkymästä kustannuskehityksen ja tuottavuusohjelmien purevuudesta on niukalti. Kymenlaakson hyvinvointialue vastustaa jälkikäteistarkistuksina tehtävistä

vuosittaisista rahoituksen lisäyksistä tai vähennyksistä tehtäviä leikkauksia vuodesta

2026 alkaen ja toteaa, että hyvinvointialueiden tosiasiallinen kyvykkyyks riittävien palveluiden tuottamiseen on turvattava.

2. Asiakasmaksumuutosten huomioon ottaminen rahoituksessa / Beaktande av ändringar i klientavgifterna i finansieringen

Esitys asiakasmaksujen indeksitarkistusten muuttamiseksi vuosittaisiksi on kannatettavaa, jolloin kustannusvastaavuus säilyisi vuosittain. Sen sijaan asiakasmaksutuottojen lisäyksen poistaminen hyvinvointialueiden rahoituksesta supistaa nykyisessä, riittämättömän rahoituksen tason aikana merkittävästi hyvinvointialueiden itsehallintoa. Hyvinvointialue veloitettaisiin näillä keinoin tekemään aina päätöksen asiakasmaksuista maksimitasolla taloudellisin perustein. Samalla lisäyksen poistaminen rahoituksesta leikkaisi perusteettomasti hyvinvointialueen tulovirtaa erityisesti niiltä alueilta, joilla on jo nyt noudatettu asiakasmaksujen ylärajaa rahoituksen turvaamiseksi.

3. Pelastustoimen riskikertoimen tietopohjan tarkentaminen / Precisering av dataunderlaget för riskkoefficienten för räddningsväsendet

Lakiehdotuksessa hyvinvointialueiden rahoituksesta annetun lain muuttamisesta tarkistettaisiin pelastustoimen tehtävien rahoituksen perusteena olevaa pelastustoimen riskikertoimen tietopohjaa koskevaa sääntelyä. Riskikertoimen laskennassa käytettävää tietopohjaa laajennettaisiin Tilastokeskuksen laskemien riskiruutujen ohella muihin palvelutarvetta määrittäviin tietoihin, joista säädettäisiin tarkemmin asetuksella. Toinen tarkistus koskisi ajankohtaa, jonka mukaisia Tilastokeskuksen väestörakennetilaston tietoja asukasmääristä laskennassa käytettäisiin.

Kymenlaakson hyvinvointialue pitää esitettyjä muutoksia Pelastustoimen tietopohjan laajentamiseksi ja tarkentamiseksi kannatettavana. Tarkennukset hyvinvointialueiden rahoituslakiin ja päivitettävään valtioneuvoston asetukseen edistävät riskiruutujen kansallisesti yhdenmukaista tulkintaa ja riskiperusteisuutta todellisen palvelutarpeen rahoituksen määrittelyssä. Tässä yhteydessä on tärkeää huomioida, että myös sellaiset suuronnettomuuden vaaraa aiheuttavat kohteet tulee tunnistaa riskilaskennassa, joissa ei toiminnan luonteen vuoksi ole regressiomallissa huomioitavaa vaikutusta asukasluvun, kerrosalan ja niiden yhteisvaikutuksen kautta (työpaikkoja, ritilätasot, ulkosäiliöt jne.).

Pelastustoimen riskikerroin (23 §) pykälää ehdotetaan muutettavaksi 1 momenttiin niin, että jatkossa riskiruutukohtaisen riskitason laskee sisäministeriö Tilastokeskuksen sijaan. Valtioneuvoston asetuksella säädetään tarkemmin riskiruutujen riskitason laskennasta, pelastustoimen riskikertoimen määrittelyssä käytettävistä tekijöistä ja niiden painokertoimista.

Riskiruutujen määrätymisperusteita ollaan parhaillaan päivittämässä sisäministeriön työryhmässä ja jatkossa on tarkoitus, että riskiruutujen määrätymisperusteissa otettaisiin huomioon muutakin kuin Tilastokeskuksen tuottama tieto. Huomioon otettaisiin esimerkiksi usean riskiruudun alueella tapahtuva toiminta kokonaisuutena ja riskitason laskennassa huomioitaisiin onnettomuudet uudella tavalla. Lakimuutoksen teknisenä tarkistuksena riskikerrointa laskettaessa käytettäisiin Tilastokeskuksen väestörakennetilaston tietoja asukasmääristä varainhoitovuotta edeltävää vuotta edeltävän vuoden lopussa.

Esityksessä ei ehdoteta laajennettavaksi nykyisiä asetuksenantovaltuuksia. Esitykseen sisältyvän pelastustoimen riskikertoimen tietopohjaa koskevan muutoksen (23 §:n 1 mom.) johdosta vastaavat muutokset on tarpeen tehdä hyvinvointialueiden rahoituksesta annettuun valtioneuvoston asetukseen (1392/2022). Riskiruutujen määrätymisperusteita on tarkoitus päivittää vuoden 2025 alusta vastaamaan paremmin todellista palvelun tarvetta. Asetuksen 4 §:ssä säädetään tarkemmin pelastustoimen riskikertoimen tekijöistä ja niiden painokerroimista. Nyt ehdotetun sääntelyn mukaisesti riskiruutujen tarkemmissa määrätymisperusteissa on tarkoitus ottaa nykyistä laajemmin huomioon muutakin kuin Tilastokeskuksen tuottamaa tietoa, mikä edellyttää kyseisen asetuksen muuttamista vuoden 2024 aikana.

Rahoitukseen vaikuttavat vain riskiluokka on I ja II tai ruudut joilla yhdellä tai useammalla ruudulla kokonaisuutena sijaitsevaan riskikohteeseen tai harjoitettuun toimintaan perustuva painokerroin on vähintään 1. Kustannuksiltaan riskiluokan I ruudut ovat hyvinvointialueelle eniten kustannuksia tuottavia erityisesti silloin kun ne sijaitsevat hajallaan toisistaan. Jatkossa olisi syytä huomioida riskiluokan on I, II ja III ruudut sekä niiden maantieteellinen sijoittuminen eri kokonaisuuksiin.

Kälviäinen Kati
Kymenlaakson hyvinvointialue - Juhani Carlson